

Kronikk til *Nordlys* den 18. april 2013

## **ALDRI MER 18. APRIL!**

*Bjørn-Petter Finstad & Petter Holm*

Norges fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø

**Den 18. april 1989 er et viktig vendepunkt i norsk fiskerihistorie. Det var den dagen Fiskeridepartementet stoppet kystflåtens fiske etter torsk nord for 62. breddegrad - midt i den tradisjonelle sesongen. Reaksjonene lot ikke vente på seg. Historiens første totalforbud mot å fiske torsk var “et sjokk til dyp ettertanke”, het det i *Fiskeribladet*.**

Kystflåten var stort sett ferdig med lofotfisket og hadde satt kursen nordover for å delta i vårtorskefisket i Finnmark, men måtte gjøre vendereis. Vedtaket førte til at mange fiskere med et slag mistet inntektsgrunnlaget sitt. I et større perspektiv betydde det et endelig farvel til den åpne fiskeriallmenningen.

Hvorfor ble torskefisket stanset våren 1989? Den umiddelbare grunnen var at kvoten avsatt til kystflåten var oppfisket. At den samlede norske kvoten hadde blitt fisket før årets slutt hadde riktignok skjedd før. Men det hadde aldri tidligere fått konsekvenser for kystflåten. I praksis var det trålerne som hadde ble tatt ut av fisket når kvoten var nådd, mens de som drev med juksa, garn og line fikk fortsette. Forskjellsbehandlingen bunnet i en oppfatning om at kystfartøyenes fiske ikke var en trussel mot torskebestanden.

Selv om Fiskarlaget, som hadde akseptert fiskestoppen, fikk gjennomgå, var det sterkeste skytset rettet mot myndighetene. Kystfisker Kurt Bakken beskyldte fiskeridirektør Viggo Jan Olsen for å ha innført et helt nytt reguleringsprinsipp, og henviste til praksisen da kystflåten fikk fortsette selv etter at kvoten var oppfisket. Fiskeridirektøren repliserte at vedtaket ikke innebar noe prinsipielt nytt, og at unntaksbestemmelsen for kystflåten for lengst var blitt tatt ut av fiskeriatvaten mellom Norge og Sovjet. Han tilbakeviste dessuten påstanden om at et fritt kystfiske ikke hadde konsekvenser for bestanden, fordi “en dau torsk er en dau torsk uansett hvilket redskap den er tatt med.” Også fiskeriminister Bjarne Mørk Eidem høstet kritikk i april 1989. Men han sto sterkt i stormen og tok et tydelig ansvar i en vanskelig situasjon. Fiskeridepartementets kontroversielle vedtak var utvilsomt viktig for å berge torskebestanden.

At fiskestoppen den 18. april 1989 ble en så skjellsettende begivenhet må forklares med utgangspunkt i kystfiskets sterke posisjon som basisnæring og kulturbærer i Nord-Norge. Etter Trollfjordslaget i 1890 var det etablert et skarpt skille mellom det tradisjonelle kystfisket og det framvoksende industrielle fisket. Mens kystfisket var tett integrert i de lokale kystsamfunn og stod som en garantist for bosetting og sysselsetting, ble det industrielle fisket framstilt som en trussel mot kystsamfunn og fiskeressurser. Denne forståelsen fikk også gjennomslag hos myndighetene og ble nedfelt i trålerloven, råfiskloven og deltakerloven. I etterkrigstida ble dette virkelighetsbildet gradvis svekket, blant annet i forbindelse med oppbyggingen av en filetindustri forsynt av trålere. Likevel var det enda på 1980-tallet kystfiskerne som fikk dominere forståelsen av hvem som var helter og hvem som bar skyld i norsk fiskerinæring.

Fiskestoppen i 1989 innebar et oppgjør med et moralsk univers der trålerne automatisk ble betraktet med skepsis, mens kystflåten var ute av stand til å bedrive overfiske. Når fiskestoppen rammet kystfisket, mens trålfisket fikk fortsette, var det ut fra en forståelse om at kystfisket også var medansvarlige for overbeskatningen og måtte ta sin del av regninga. Kystfiskernes hegemoni var over.

Etter torskestoppen i 1989 ble omkvedet i norsk fiskerinæring “Aldri mer 18. april!” med klar referanse til april 1940. Hva som ligger i dette kan nok diskuteres. Noen vil mene at fiskestoppen i 1989, fulgt opp av fartøykvoteordningen året etter, var et krisetiltak som burde ha falt bort straks bestanden var gjenoppbygd. For dem betyr uttrykket at lukkingen av fiskeriallmenningen var feil, og at det åpne kystfisket må gjeninnføres. En annen oppfatning er at nettopp den typen tiltak som ble gjennomført etter 1989, med omfattende kvoteordninger og kontrolltiltak, er nødvendige for å forebygge overfiske og nye ressurskriser. “Aldri mer 18. april” betyr da at fiskeriallmenningens tid er og bør være over for alltid.

I internasjonal sammenheng finnes mange varianter av 18. april: overbeskatningskriser i fiskeriavhengige samfunn utløst av lemfeldig ressurspolitikk i kombinasjon med rask teknologisk utvikling. I svært mange tilfeller blir ikke slike kriser løst i egentlig forstand. I stedet mister de offentlig oppmerksomhet etter hvert som de berørte samfunn dør. Det som særmerker den norske fiskerikrisen i 1989 var ikke dens omfang eller de smerter den avstedkom, men det konstruktive samarbeidet mellom myndigheter og næringsorganisasjoner, og viljen og evnen til å gripe raskt og ansvarlig inn. Når Barentshavet i dag bugner av fisk, og regjeringen kan legge fram en Stortingsmelding med mål om at Norge skal bli verdens fremste sjømatnasjon, bygger det på arven fra 1989.

Aldri mer 18. april! Lenge leve 18. april!